

YU ISSN 0350-185x

UDK 808

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

XL

Уређивачки одбор:

*др Даринка Горџан-Премк, др Ирена Грицакџић, др Милка Ивић, др Павле Ивић,
др Радослав Кајић, др Блаже Конески, др Тине Лоџар, др Александар Младеновић,
др Асим Пецо, др Милош Пешикан, др Живојин Сијанојчић, др Драго Ђујић*

Главни уредник

МИЛКА ИВИЋ

БЕОГРАД

1984

ПРИКАЗИ И КРИТИКЕ

МИОДРАГ СИБИНОВИЋ: Оригинал и превод — Увод у историју и теорију превођења, Београд: Привредна штампа, 1979, стр. 1—191.

Премда сва књига није сасвим новог датума, сматрали смо да актуелност њеног приказа у једном лингвистичком часопису тиме није умањена. Наиме, немамо скоријих студија из транслатологије написаних тако да се у њима теоријски обухватају и аспекти преводаштва у трајању старије и новије српске књижевности, а ти су аспекти, по природи материје, посебно интересантни за филологе сербокроатисте. Уосталом, о овоме ни пре Сибиновићевог дела није било систематичних прегледа.

Ако бисмо шире осмотрили терен науке о превођењу код нас (мислимо на научне раднике из СР Србије који су се њоме бавили), срели бисмо се, с једне стране, још и са зналачки написаном књигом Миле Стојнић „О превођењу књижевног текста“, изд. у Сарајеву, 1980, у којој има таваних језичких анализа; главно место у тој студији заузима методологија, јер ауторка у принципу одбија могућност постојања теорије књижевности. С друге стране, издата је (још старија, из 1978. г.) „Теорија и техника превођења“ В. Ивира, као и „Теорија превођења за курсеве и семинаре научних и стручних преводилаца“ Б. Јанчића (такође из 1978), и из 1983. г. Сибиновићево „О превођењу — Приручник за преводиоце и инокореспонденте“ — међутим, та издања имају претежно методолошки одн. уџбенички карактер.

Чињеницу да говор о овој књизи, или о оваквим књигама, не застарева, подржава податак да се у Југославији веома много преводи,¹ а да су проблеми превођења поезије у непосредној вези са појачаним у последње време занимањем за страног песничтво и за његове антологије.² Додајмо још да је теорија превођења почела школске 1979/1980. г. да

¹ Она заузима десето место на свету по броју преведених наслова, иако са тиражима означеним далеко скромнијим местом (податак у Сибиновићевој књизи, Поговор Б. Китановића, стр. 189).

² Последња је антологија Рапе Ливаде: Модерно светско песничтво I—II, Београд, Просвета, 1983.

се предаје на Филолошком факултету у Београду, са акцентом управо на лингвистичкој компоненти. — Информативни прикази Сибиновићеве књиге: Р. Константиновића (Живи језици XXII/1—4, 86—88) и опширнији М. Јовановића (Мостови XI/2, 166—174) немају филолошких нагласака који се придају овом приказу.

Књига говори скоро искључиво о превођењу књижевних дела, а дели са на три веће целине. У првој су информације о историји превођења и о развоју теоријске мисли која је везана за њега, у свету и у Србији до почетка XX века. Други део носи чисто теоријски карактер и приказује савремена размишљања и сазнања, док трећи представља мали низ унеколико разнородних глава, подсећајући на скупљене минуциозно написане есеје о главној теми.

Читалац се у првом, најопширнијем делу упознаје са феноменом преводилаштва и са теоретисањем у вези с њим почев од сумерског епа о Гилгамешу (који је већ био превођен у миленијумима пре наше ере), преко римских асимилација грчких списа, даље, преко, велике проблематике библијских превода, све до схватања о тој интелектуалној вештини у хуманизму, ренесанси и даље код класициста, романтичара и реалиста. Занимљиво је сазнати да је још Цицерон, поводом својих превода Есхилових и Демостенових говора, исказивао погледе који нису далеки од савремених. Износио је да се у преводу мора сачувати физиономија оригинала, морају се сачувати његове мисли, међусобни однос форме и садржине у њему, његова експресивна моћ, а речи само онда ако то дозвољава језик на који се преводи. Речи морају одговарати норми тог другог језика, каквом се служе његови образовани представници. — Што се тиче библијских текстова, због претпостављене светости исказа у њима стари преводиоци су их често преносили буквално. Али је и ту било различитих решења. За Стари завет се као пример слободнијег поступка наводи Симахов превод на грчки, а за Нови завет Јеронимов на латински.

Као што се може видети, већ су се врло давно искристалисала два опречна теоријска става (између њих је, разумљиво, било прелаза): преводити треба лексички еквивалентно — преводити треба функцијски еквивалентно.

У књизи је дат само кратак помен ћирилометодијанског рада. Овде ће се у малој дигресији скренути пажња на најстарији одсечак наше књижевне прошлости, посебно на библијске и уопште црквене транслације код Срба током средњовековља, с чиме је у вези било и даље лексичко и изражајно богаћење у оригиналном српском стваралаштву.

Познато је, прво, да словенски дијалекти нису имали одговарајућих речи, нарочито апстрактних, за све оно што је требало том приликом први пут исписати; у овом погледу се понекад и лутало. И друго, историја познаје текстолошке редакције, синтаксичке и лексичке варијанте истих дела, за које не можемо рећи да потичу из језичког тражења или лутања.

Многи сектори ове проблематике обрађени су до данас узорно.³ Поједине студије и чланци осветљавају оно што је у оквиру овог излагања битно — разлике у приступу преводилачком чину сагласно идејним кретањима различитих епоха. Али што се тиче српскословенске књижевне продукције, мање је обрађивана тема о ревизијама старијих превода у светлу таквих идејних кретања, било по епохама, било по школама или центрима. Вероватно се, од ревизије до ревизије, може тачно утврђивати слика о томе — да ли се новом приређивачу чинило како је у постојећим предлошцима сувише преовладала дословност а смањила деловитност, па је он прегнуо да у нову верзију унесе више боје, сугестивности, реторике из оригинала, у границама дозвољених слобода. Или је у неком тренутку помишљено да је дати превод превише десакрализован, или да је на појединим местима нејасан или штур? Које су ревизије црквених превода биле углавном егзегетског а које углавном естетског карактера? Ми данас више знамо о томе шта је приликом ревизија рађено, а мање о томе зашто, по којим импулсима и са којих начелних становишта; најмање о томе — према којим су се грчким узорима правила та својеврсна „рукописна критичка издања“ без критичког апарата, уколико то нису биле самоникле домаће иницијативе, што би за нас било још значајније.

Ово су питања где се историја мисли о превођењу — Сибиновићев предмет — додирује са напном историјском филологијом и текстологијом.

Пратећи даљу светску историју превођења, аутор књиге набраја разне типове превода, заједно са резултатима савремених истраживања старе преводилачке праксе. Значајне доприносе самој теорији дали су Л. Бруни Аретино (XIV—XV век), П. Д. Гује (XVII—XVIII век), А. Ф. Тајтлер (XVIII—XIX век), затим Хердер, Шлегел, Шлајермахер, Гете, лингвиста Хумболт и други. За то време су се поступно уобличиле многе идеје, које се и данас прихватају као важеће. Тако је, нпр., скретана пажња на то да преводилац треба да поседује и литерарни, односно песнички таленат, да има „херменеутских способности“ (Бруни); затим, да се језик на који се преводи развија приликом превођења, јер се у њему истражују нове могућности изражавања (то су истицали многи теоретичари); исто тако, да преводећи ваља преносити чак и неправилности, „лажан правац образовања“ писца, замршеност изворних реченица и др., пошто је и то важно у психолошком и у етичком погледу (Шлегел); најзад, да је преводилачки језик еластичнији од одговарајућег

³ Спомињемо два синтетички написана дела, везана за српски средњи век, у којима има много принципских разматрања о преводилаштву: књига Клауса Троста *Untersuchungen zur Übersetzungstheorie und -praxis des späteren Kirchenslavischen — Die Abstrakta in der Hexaemeronübersetzung des Zagreber Zbornik von 1469* (приказао Д. Стефановић, ЈФ XXXVII, 293—296), као и Роберта Цета *Beiträge zur Geschichte der Nominalkomposita im Serbokroatischen* (приказала И. Грипкат, ЈФ XXVIII/3—4, 541—548). Прво се, у теоријском делу, бави техником и стилем превођења, па се ту утврђује да приказани Шестоднев чува и садржински и формални идентитет према оригиналу, са одржаном беседничком структуром. У другом (писаном раније, али сведеном на ужу лингвистичку проблематику) има танано разрађених ставова о калкирању и превођењу сложених речи са грчког на српскословенски.

(тј. истог) стандардног, због чега се у преводу смеју репродуковати карактеристичне црте из језика оригинала (Шлајермахер). — Овим одељком се потврђује и илуструје факат да су поједине епохе имале своје одређене представе о преводилачком задатку.

У пододељку о српској теоријској мисли на ову тему, до XX века, спомиње се као први познати српски преводилац Сава Немањић. Преко кратког осврта и набрајања долази се до раздобља Орфелина и Доситеја, на коме се ауторова пажња зауставља, пошто овде отпочињу преводи значајни за конституисање савременог књижевног језика. Доситеј прокламује „оријентацију на особености и природу преводиоачевог језика“, карактеристичну и иначе за просветитељску епоху. Ј. Рајић више транспонује, преобраћа, посрбљује руске речи и облике, према запажањима која је у своје време изнео А. Младеновић и која се овде наводе. Почев од Е. Јанковића узимају маха специфичне „посрбе“, које ће постати честа појава у првој половини XIX века. Позната дела светске књижевности се адаптирају, одломци Енеиде се препевавају у десетерцу (покушај Ј. Хаџића), а неке песме се у нашим часописима штампају чак и непереведене. Све ово заједно представља различите кораке у проширивању културних видика тадашњег српског друштва.

Највећу улогу у том смислу одиграо је, јасно, Вук Караџић, са својим следбеником Буром Даничићем. Радећи на Новом завету, он је, на једној страни, био за верно превођење и против тада популарних „посрба“. На другој страни, био је за пренсшење смисла а не речи, па је на тај начин огромно проширио изражајне и стилске могућности народног језика.

Наука добро зна шта српскохрватски језик дугује славеносрбима, Вуку и Даничићу. Овде нам се указује прилика да истакнемо управо превођење као важан конституент у обогаћивању и вајању новог књижевног језика уопште. Превођење стоји често (не увек) према непосредном писаном твораштву као форсирани марш према обичноме: форсираним маршем се убрзано досежу неки циљеви, мада се неки и промашују, зависно од степена обдарености онога ко га спроводи. У мањој мери и савремени преводиоци освајају нове залихе могућних стилизовања мисли — нове метафоре, синтаксичке иновације и друго, нарочито када је у питању семантички вишеслојна поезија и проза. Колико је тек земљишта таквим путем освојено у XVIII и XIX веку! На самом примеру нашег библијског превода из средине XIX века могли би се потврдити наведени Брунијеви и Шлајермахерови ставови о језичком дару, о повећаној језичкој еластичности доброг преводиоца, као што су се ти ставови сјајно потврдили и антиципирани у историји немачког књижевног језика, на маестралном Лутеровом преводу.⁴

⁴ „С правом [би се] могло поставити питање да ли и велики преводи припадају књижевности народа за који су остварени“ (Александар Петровић, Приступ превођењу прозног књижевног дела, Мостови XI/4, 277). Подсетимо се да као извори за екскерпцију у великим описним речницима (нпр., у Речнику САНУ) фигурирају такође и преводна дела.

Пошто је укратко оцртао разнородне токове српског преводилаштва пре средине XIX века, аутор прелази на ону фазу која је настала после тога, када су се постигнути језички резултати продубљивали, а преводна књижевност их живо пратила и подстрекавала. Ту се говори о преводима одн. препевима Змаја и Лазе Костића, заједно са размишљањима и судовима који су излазили испод пера Богдана Поповића, Милана Ђурчина и неких других теоретичара. За Костићево име се везује успешан продор јамба у просторе српске поезије (код Саве Мркаља, као и код неколико других старијих српских песника, јампски метар се јављао тек у покушајима). Радован Кошугић је у својим „Примерима руског књижевног језика“ проучио мноштво препева руских стихова на наш језик и први уочио разлике између руског и српскохрватског језичког система на основу њиховог конфронтативно-диференцијалног разматрања, те дао „досад готово једини пример својеврсне специјалне теорије превода у српској литератури“. У мањем обиму је то урадио и у односу на полски и српскохрватски језик.

Следећи део књиге садржи неколико поглавља.

У првом — „Превођење као акт комуникације“ — истиче се да је теорију превођења у XX веку подстакао „буран и плодотворан“ развој лингвистике: структурно-лингвистичка методологија и афирмација „семантичког приступа човековој језичкој активности“. У синтези тих приступа дошло се до идеје о испитивању функционалности језика, одн. ефеката његовог механизма, а ово је дало основа да се и у теорији превођења постави као водећи принцип — функционална еквивалентност превода. У савременој науци о превођењу пажња се усмерава „посебно на синтаксичку, семантичку и прагматичну димензију“.

Друго поглавље је посвећено различитим класификацијама у оквирима преводилачког чина, које полазе из разних углова посматрања. Треће се зове „Предмет теорије превођења“, и ту је реч о психолошким, етнолошким и историјско-социолошким компонентама, неопходним у преводилаштву, истим оним којих има и у данашњој науци о језику: у психоллингвистици, етнелингвистици и социоллингвистици. Наука о језику и наука о превођењу се надовезују једна на другу. Управо је проучавање превода подстакло разраду „једне изузетно значајне лингвистичке дисциплине — компаративне лингвистике“ (запажамо феномен узајамног подстрекивања између њих). Али се теорија превођења мора бавити и самим процесом тог поступка, што није предмет лингвистике.

У поглављу „Лингвистички приступ превођењу“ говори се о разним схватањима везаним за ову тему, која данас постоје у свету. Аутор издваја основне modele створене у лингвистички оријентисаној теорији: ситуативни, трансформациони и семантички модел. О њима донекле говоре већ и сами атрибути. При томе је семантичком моделу и његовим подвидовима посвећена посебна пажња, као облику размишљања који „пружа велике могућности за објашњавање процеса, преналажење решења и оцењивање резултата превођења“. Најзад, одељак „Лингвистичка и књижевна концепција теорије превођења“ обавештава о томе да постоје схватања како се лингвистичка теорија не може применити на

књижевни превод. Међутим, све више постаје јасно да две наведене концепције имају много заједничког, или друкчије — да је теорија превођења у суштини лингвистичка дисциплина, али у домену књижевног превода проширена још и „књижевно-историјским, естетичким и поетичким чиниоцима“. У транслацији књижевних дела „лингвистички критеријуми, иако не могу бити доминантни, штите превод од безразложне преводачке слободе“.

На овом месту можемо рећи како се стиче утисак да у крајњој линији преводаштво иде својим токовима, а да различите теоријске концепције накнадно хватају те токове у регулисана корита. У теоријским радовима видимо доста дескрипција овог посла, а мање прескрипција, сем основних, које се у данашње време углавном и понављају. Сличну опаску износи и сам писац на стр. 153, закључујући да „теорија не може створити уметника, али може знатно убрзати његов развој“.⁵ Међутим, и овај наш приказ, као и само расправљање о теми, могли би се проширити дискусијом о томе шта је заправо теорија, нарочито у односу на хуманистичке области, да ли се она, и колико, преплиће с методологијом и да ли престаје да буде теорија уколико се испуњава нормативистиком, или је, обратнс, један од њених задатака и тај да води ка неким нормама.⁶

Трећи део књиге састоји се од глава које се тичу неких специфичних разматрања и искустава. Прва глава — „Књижевни превод и време“ (између осталог, о Змајевом слободном препеву Љермонтовљевог „Демона“, којим је Змај, у суштини, проговорио о властитом погледу на свет). Друга — „Преводилачки индивидуални стил и књижевни превод“ (о уношењу сопственог књижевног и стилског израза у превод у разним сразмерама, зависно од књижевног рода; о карактеристикама Змајевог и Раичковићевог препевавања). Трећа — „О једном специфичном аспекту превођења прозе“ (о три српскохрватска превода Гогољевог „Шињела“. Ту аутор разгледа распоред вокала у једној Гогољевој реченици, запажа у преводима одступања од вокалског контрастирања, те помишља да би еквиваленцију руском звучању требало тражити у контрастима мелодијских вокалских састојака, тј. у српскохрватским узлазним и силазним акцентима. У истој прозној реченици, у једном њеном делу, он примећује преовлађивање сугласника *n* на почецима речи. — Не спорећи да интонациони склоп добро написаног прозног фрагмента мора имати своју изражајну вредност, често и наглашенију естетску улогу, и допуштајући претпоставку да писац прозаиста местимично уноси

⁵ Уп. код А. Петровића (в. бел. 4; стр. 278): „Питање је да ли будући преводац може из . . . post factum анализа извући неку корисну поуку за свој будући стваралачки рад. Свако је ново преводљиво дело прича за себе“. У приказу М. Јовановића (споменутом напред) истиче се да праве лингвистичке теорије (или: лингвистичких теорија) превођења још нема зато што „немамо ни свеобухватну теорију о функционисању језика“.

⁶ Управо тако или слично размишља Сибиновић у једном свом каснијем чланку: Један могући концепт за преглед савремене југословенске теоријске мисли о превођењу, *Prevodilac* 2/82 (1982, Београд) 17—28.

појачану учесталост неког гласа као сигнификантну црту,⁷ тј. да фонолошка и фонетска структура у начелу имају и семантичку вредност, што је и иначе познато, сматрамо ипак да у таквим одликама текста не треба видети превише, и самим тим ни превише захтевати од преводиоца. Код неких теоретичара и критичара може се наићи на прецењено вредновање тих детаља још у много већој мери, па се наша примедба и односи више на њих, него на овде показана Сибиновићева запажања и сугестије.) Четврта глава — „Приступ преводу лирске песме“ (теоријска разматрања; три студентска прелова једне кратке песме руског песника А. Вознесенског — из области тзв. експерименталног преводјења; прелови Десанке Максимовић и Густава Крклеца Жупанчичеве словеначке поезије).

Рећи ће се још која реч о неким видовима ове проблематике који су мање додирнути у књизи или уопште нису.

Као специјалну врсту преводјења посматрамо двојезичне речнике (одн. двојезичне комплексе у евентуалним вишејезичним подухватима те врсте). Поставља се питање — какав је преводилачки поступак у њима, да ли је то само „стручно“, чисто референцијално преношење из једног језика у други? Разматрања о томе, колико нам је познато, код нас не постоје, а овде ће се рећи само толико да између метода дефинисања у једнојезичним и двојезичним речницима мора постојати начелна разлика: у двојезичној лексикографији се брзо препознају адекватни и мање адекватни дефиницијски поступци, при чему се мерила за ту процену разликују од оних мерила која примењујемо кад говоримо о описним речницима.⁸ С обзиром на све даљи и све сложенији живот сваког језика уопште, који изискује све тананију детаљизацију тумачења већ и у једнојезичним речницима, с обзиром на метафоричну, метонимијску и сличну употребу речи која се по језицима развија независно, посао око прављења комплетних (било којих) двојезичних речника практично је несавладив и никако се не би могло рећи да се он своди на контрапунктирање истоветних јединица. Данас се израђују двојезични фразеолошки речници, диференцијални речници сродних језика, а постоје и друкчији задаци у овој области. То представља садашњи, свакако не и завршни ступањ у историјату ове лексикографске гране: од наивног прављења *coria verborum*, преко речника који су идентификовали основно значење речи у једном језику са основним значењем у другом, дошло се до таквих дела где се тзв. лева страна обрађује с десне стране веома подробно, укључујући најразноликије особености основне одреднице.

Подразумева се да преводилац познаје језик са кога преводи толико да му стандардна обавештења нису потребна. Али о специјалним облицима употребе појединих речи, о фраземама, устаљеним везама, о терминолошким специфичностима и сличној изражајној грађи која је изра-

⁷ Појава алитерација и асонанца је ипак неупоредиво функционалнија у песништву.

⁸ Дотакла сам се овог питања у приказу Словеначко-српскохрватског речника Ј. Јуранчича, ЈФ XXXIX, 285—289.

стала на асоцијацијама и говорним обичајима у језику изворнику, он ипак мора понекад да тражи обавештење; разумљиво, за њега су још значајнији велики описни речници — изворног језика, али каткада и циљног. Постоји тенденција да се израђују и нарочити преводилачки речници.

Убадићемо овде оштроумну опаску А. Петровића:⁹ „Лексикони се компилирају на основу већ увелико објављених књижевних и научних дела. Зато су и писац и преводилац, силом прилика, једна врста „будућих лексикона, или потенцијалних вокабулара“.

Друга допуна се тиче неких чињеница у вези с метриком.

Из Сибиновићеве књиге, а и из читалачког искуства, види се да је превођење поезије прозом данас скоро сасвим напуштено. Да ли се у прелевима треба служити истим стопама, макар оне и не одговарале природи језика на који се прпевава, или оним које у свести носилаца другог језика функционишу као стопе у изворнику, или каквим другим метричким средствима — о томе постоји компетентна литература са, рекло би се, компетентно исказиваним дилемама. (То се тиче првенствено класично писане поезије, с њеним врстама ритмизирања, стопним и цезурским, одн. тонским и квантитативним или њиховим комбинацијама.) За разне парове језика и сама решења, или предлози решења, неминовно су различити. Али ваља скренути пажњу на то да чистоти метра у оригиналу треба по могућству да одговара иста мера чистоте у преведеној реплици.

Када се код нас говори о песништву, па и о прпевавању, спомињу се, као елементи који значе разлику према прози, згуснутост израза, живост, тананост осећања, чешћа метафоричност, хармонија у широком смислу итд., али се ретко говори о чисто музичкој компоненти. Међутим, управо су музичке карактеристике у једнаким или (што је чешће) систематизованим и донекле предвиљивим сегментима поетског језика те које такође у великој мери оправдавају поезију пред прозом, па се зато не смеју занемаривати ни у прпевима. У оној половини књижевне уметности која се зове песништво учествује друга уметност, музика, представљајући умногоме сам смисао песништва, у сваком случају његов прадавни исконски смисао. Као што се зна, слушање музике обично резултира препознавањем ритмичких одсека, унесеношћу у ритмичку структуру, те слушалац, понет предосећањем даљег ритма (донекле и предосећањем специфичног „слика“ као искључиво временског доживљаја), ужива у сазнању онога што тек наилази, а то се чак може назвати својеврсном илузијом творачког саучесништва. „Прогнозирање“ ритма јесте задовољство доступно сваком просечном љубитељу музике — а што је овде важно да се истакне, и сваком слушаоцу и читаоцу ритмизирание поезије. Тог задовољства не треба лишавати ни оне који се користе прпењима.

⁹ В. бел. 4; стр. 279.

Не заборављамо, наравно, ни савремено песништво, у коме ствараоци не иду за таквом доследнијом предвидљивошћу. Али и у тим стиховима без схема, са расутим нагласцима, такође присуствује музика о којој говоримо, на било којем ритмичком нивоу, уколико је песник прави. Ту се појављује паралелизам смисаоних јединица, ритмовање и чак „римовање“ мисли, или усаглашеност временских краћих али садржајно поентираних одсецака са дужим а мање семантички шаржираним.¹⁰ Може постојати и психолошки ритам, а не само акустички; могу постојати тактови — идеје. Такав се принцип даље било грана, било упрошћава, али у самом језгру поетског језика он је мање-више увек препознатљив. Теорија препевавања мора водити рачуна о њему.

Закључићемо у светлу језичких интересовања. Ствари се — за лингвисту — своде на то да постоје, према основној подели, стручни преводи, где познаваће два језика и њихове микростилистике игра пресудну улогу, и књижевно-уметнички, где је потребно и то, и још много више, све до креативног акта. Када Бранимир Живојиновић каже да би „највећа амбиција теорије превођења требало да буде у томе да помогне теорији естетичке валоризације“, и кад сам Сибиновић говори да је теорија књижевног превођења заснована на књижевно-естетским елементима, онда би се на први поглед помислило да је лингвистичка наука некако споредна у овој делатности. Али када сви знамо да је истребно изврсно знати туђ језик да би се преводило на свој, а исти Б. Живојиновић примећује како је приликом превођења важније изврсно знати свој језик него туђ,¹¹ већ је јасно да је максимална језичка верзираност незаобилазна у умећу превођења; а ни то, разуме се, није све. У овом умећу сама лингвистика као теоријска дисциплина приказује своје даље домете: конфронтирање језика, нарочито у њиховим синтаксичким и стилским сферама, упоређење норми, изналажење јединица праве језичке еквиваленције, ефекти рецепције итд. — о чему се врло често и говори у расправама о преводилаштву.

Преводилачка теорија је тесно повезана са лингвистиком. Преводиоци и теоретичари ове струке (често и теоретичари и историчари књижевности), срећући се непрестано с питањима језика, уздижу се, било интуитивно, било управљено, до лингвистичке обавештености; снисе се занимају за питања језичке науке, јер им је то преко потребно. Лингвистички стручњаци код нас сразмерно ретко разматрају ову област језичке активности, њене премисе и њене исходе. Није искључено да су лингвисти на неки начин фрустрирани чињеницом што лингвистика овде мора да се бави оним „језиком“ који, према Ј. Лотману, оличава веома широку спознајну делатност, и што још и нису сасвим рашчишћена схватања о вези између граматичке и смисаоне стране у њему.

¹⁰ Из познате „Крваве бајке“ Десанке Максимовић: „Било је то у некој земљи сељана / На брдовитом Балкану. / Умрла је мученичком смрћу / Чеза ђака / У једном дану“. Краткоћа два последња сегмента компензирана је трагиком њихове денотације.

¹¹ Оба навода: Белешке о превођењу, Мостови XII/1, 29.

Надамо се да ћемо имати у рукама наставак Сибиновићевих излагања о српским теоретичарима превођења у XX веку (сетимо се колико је само мисаона била у том погледу Исидора Секулић, а колико и језички и теоријски инспиративан као преводац Станислав Винавер). Тај део у овој књизи није обрађен, али постоје наговештаји да ће се и он појавити.¹² Теоријска мисао о превођењу је код нас жива. Само од 1945. до 1982. године (податак за целу Југославију) објављено је око 1300 оригиналних текстова наших аутора из области транслатологије, не рачунајући многобројне преводе.¹³

Београд

Ирена Грицкај

¹² В. у чланку цит. у бел. 6, 17—18, и према непосредном саопштењу.

¹³ Ј. Јанићијевић, Мисао о превођењу у Југославији од 1945. до данас, Мостови XIV/1—2, 35.